

cas força esporàdic i més comprensible en el sistema castellà on es produeixen palatalitzacions en grups inicials o recolzats tals com PL, CL, FL; i, menys, que en surti *gaunba* (a desgrat d'un cas com SPINULA > Ardèche *espiuno*/fr. *épingle*), ni tampoc que l'oc. *gaunba* surti de *ganya* per contaminació de *gauta*.

No havent-hi explicació fonètica convincent ni completa de *ganya* per l'un ni per l'altre ètímon, i trobant-se geogràficament entremig hem de creure que resulta d'una transacció entre els dos. Altrament pot haver-hi hagut també quelcom d'això que ajudi a explicar detalls excepcionals en el tractament de les formes dels altres dialectes i llengües germans: AntThomas es mostra incrèdul de l'ètímon en GA- per al mot occità, a causa de la manca del canvi de GA- en JA- en les formes llemosines com *gaunba*; i això, que de cap manera no justifica la seva impossible etim. germànica en WA-, potser s'explicaria per la superposició de GAYONIA amb GLANDULA (amb *ga-* tardà, només després de la dissimilació de la L); val a dir que en aquest cas podríem també acontentar-nos admetent que hi hagué dissimilació preventiva de la palatalització (tal com en el fr. *cage CAVEA*).

DERIV.: *Ganyada* [Eiximenis, supra]. *Ganyar*. *Ganyell*; *ganyellut*. *Ganyera*. *Ganyeta*. *Ganyils* [1772, DAg.; «pedazos de la cabeza del atún», Sanelo II, 51v], d'on deu ser manllevat (essent derivat de la forma amb *-ny-*) el cast. *gañiles* [DAut.], 'bigotis llargs, com els de certs animals': «el capità de l'esquadró, vell de llargs *ganyils* blancs, cara xuclada i aire petulant, amb la boina de ballesta, a estil de Zumalacárregui», «si l'hagués trobat, com me'l figurava, amb los ulls guspirejant, petant de dents i amb los *ganyils* cargolant-se-li com les banyes d'un escorpió», MrnVayreda (*Carlinada* IX, x, pp. 139, 168), «els tentacles del cranc» a les Guillerries (Querós, 1929). *Ganyims* «tripes de tonyina» en el Priorat (JBru, *Misc. Folk.* d'Àrabia, p. 155), o «les seves ganyes salades» (AlcM), «per tal d'aprofitar les cebes grillades, les planten --- al cap d'una setmana, els grills han crescut: són els ceballots --- són excel·lents per fer amanides, sobretot amb *ganyims*», Bladé (*Benissanet*, 104). *Ganyips* 'el menjar' i *ganyipea* 'acció de menjar' argot (BDC VII, 36), mot incorporat a l'arrel i el sign. de *ganya*, però d'arrel gitana: caló cast. *gañipeo*, *gañipén* «rancho», tsigan *ḡa-lípén* «comida», *ḡalípí* «gana, ansia, apetito de comer», argot sevillà *galipa* 'gana, fam de menjar' (MLWagner, *Notes L. Arg. Barc.*, 60).

Ganyó [«Dix lo gran poeta e savi <no explica quin potser Dante?>: *Insulares prodiutores, siculi autem pessimi*; i volia dir axí, ço és: que los insulars per natura són grans *ganyons* e falsaris, mas sobret tots los secilians», Eiximenis, *Terç*, NCL. II, 15,30; cf. *EntreDL* I, 170, n. 9], 'tortuós, de poca lleialtat': «vos heu trencat el coll, mentres que'ls més interessats en la cosa s'han quedat a l'agoyt; lo cert és, que tots, des del senyor al darrer terralloner, tots, qui més qui menos, heu jugat de *ganyó*; fins jo mateix confesso qu'he pecat de descuydat y mandrós, no creguent may que hi hagués tanta falta de bon seny --- tothom anava a la

boja ---», «tu xarnega *ganyona*, la teva traïdoria et costarà l'escot!... M'has dut aquí amb engany i ho ploraràs...», MrnVayreda (*Sang Nova* IV, xii, 312; *La Puny.* VIII, p. 117).

La filiació semàntica hagué de ser partint de l'expressió travessa i «mala catadura» de la *ganya* d'una persona (cf. el que he dit supra); secundàriament passa a designar l'home gasiu, mesquí en el donar («sa veïsa sol ésser *ganyona*», Ruyra, *P. de Rosa* II, 185); d'on *ganyoneria* «l'avarícia y *ganyoneria* de la majordona s'accentuaren tant, que li arribà a portar serios disgustos», Vayreda (*Sang Nova* I, vii, 55); abans *ganyonia* [Ss. XIV o XV, *Llibre dels Mariners*]; i un poc alterat en *guiny* 'gasiveria' per Eiximenis: «en quant la ciutat e la persona és major e pus noble, en tant li està pus leig *guinyonia* e li pertany més benignitat, justícia e liberalitat», *DComp.* (128). *Ganyot* [Lab. 1839; *DBal.*, *AlcM*, però no *DAmén*. ni *DAG.*, car aquest només el porta amb el sentit local de 'veu estafeta', que més aviat deu anar amb *ganyota*, i en el fons és un homònim], més antic i més arrelat en cast. [*DAut.*, i *gañón* id., ja 1516] on sembla degut a un encreuament de *cañón* antic sinònim del nostre *canyó* amb *gaznate*: és ben incert que en català sigui de formació autòctona, si bé entre nosaltres fou incorporat en aquesta família, veg. DCEC (GAÑOTE). *Ganyofla*.

Ganya 'ganyota' i *ganyota* (V. supra), que és freqüent en escr. Renaix.: «les ceïes semblaven que fugissen a barrejar-se ab los cabells, fent lo total de sa cara tan extraordinària *ganyota*, que era capàs de fer perdre'l plor a un home gran», EmVilanova (*Del meu tros*, 55), on encara no ha perdut l'acc. etimològica 'aspecte repulsiu de la cara' pel sentit de 'carassa', si bé ja quasi hi és; variants sufixals: *ganyerota*, *ganyifa*; *ganyofa*. *Ganyut* 'aplicat a una mena de gallina': «gallina *ganyuda* / a son amo ajudada, dita menorquina (Camps Merc., *Folk.* I, 285); *ganyotejar*, *ganyoteig*, *ganyoter*, *ganyoteria*. *Aganyolat?* *Enganyotejar?*

CPT.: *Ganyablanc*. *Ganya-ganya*. *Ganyifosa* epítet de la lluna, sembla alteració de *ganya-fosa* 'que se li fon la gana, les faccions', al·ludint a les ombres que s'hi entreveuen, o bé al quart minvant.

1 També es degué usar més o menys en l'estricta cat. central i cap a Segarra: «davant la gent fas meneïos / --- / veyam, pròva 'u; mes, tros d'ase! / Bueno, ara fes-me *ganyes*, / coses extranyes / ---», Pitarra (*Castell dels Tres Dr.*, *Gat.* 156), «vingué l'hora de menjar les neules: llavors tots los ulls mirant la cara dels companys, per veure si la *ganya*, o ab lo llençar la neula / podia descobrir-se qui era l'enganyat» (on és encara a mig camí de 'fatxa' JnSegura, *A Estones Perdudes*, p. 89). Cap a Olot en la variant *gonya*, que és el resultat fonètic en cat. or. de l'oc. i ross. *gaunba*: «—Digue'm, eixerida —li féu en Rafel quan la tingué a prop—: qui té més... gana: tu o les cabres? —Au, enllà, janfuma! —féu ella, regirant-se per marxar, tot fent-li *gonyes*—. Ja m'ho havia pensat, que m'ho dèieu per folga», MrnVayreda (*Puny.* XXIV, p. 283, i *Sang Nova* II, ix, 143, veg. s. v. *esgarip*, *GALIB*).—